

Donkey and Darkness

פרשת וירא תשפ"ה

GENESIS

PARASHAS VAYEIRA

22 / 4-13

⁴ On the third day, Abraham raised his eyes and perceived the place from afar. ⁵ And Abraham said to his young men, "Stay here by yourselves with the donkey, while I and the lad will go yonder; we will worship and we will return to you."

⁶ And Abraham took the wood for the offering, and placed it on Isaac, his son. He took in his hand the fire and the knife, and the two of them went together. ⁷ Then Isaac spoke to Abraham his father and said, "Father —"

3 זרע שרעא י' ג'ו'ס'ק'ר
יצחק להבין, האם משום שלא ראו את הענן קשור על ההר נחשבים עם הדומה לחמור, הלא גם אנו לא רואים כלום, ובכל זאת אין אנו דומים לחמור.

4 2. Druck on Maager Rosh Hashana
Why does the Torah have to specify that Avraham saw the place "from a distance"? Wouldn't it have been sufficient to simply inform us that he saw the place?

6 NER UZIEL 2. Milevsky §(10)

The commentators explain that the Hebrew word for "donkey," *chamor*, is derived from the term *chomer*, "corporeality." What Avraham told Yishmael and Eliezer was essentially, "You belong down here, in the corporeal domain. Yitzchak and I are about to ascend to higher realms of consciousness, and you will not be able to follow us."

Still, one cannot help but wonder why Avraham chose this particular moment to make this statement. There had been a number of instances prior to this when Avraham transcended the bounds of natural human circumstances, and yet he never told his attendants, "Stay here with the donkey while I go elsewhere."

Avraham's transformation caused both himself and Yitzchak to transcend the level of physicality. At that moment the Jewish people were removed from the dimension of the physical world. The rest of the world remained entrenched in this material environment where a great chasm separates thoughts from deeds, but the Jewish people entered a new dimension, where thoughts and deeds are but two points on a single continuum. This is the reason Avraham instructed Yishmael and Eliezer to stay behind with the *chamor*. While he and Yitzchak entered a different reality, in which corporeality and spirituality became one, Yishmael and Eliezer remained unchanged.

This is the true meaning of the Selichos prayer: we beseech God to help us transform ourselves, as Avraham Avinu transformed himself on Mount Moriah.

2

Artscroll

4. וירא את המקום מרחק. — And perceived the place from afar. Abraham saw a cloud hovering over the mountain and recognized it as signifying God's Presence (*Pirkei D'Rabbi Eliezer*). He said, "Isaac, my son, do you see what I see?" "Yes," Isaac said, and Abraham understood that Isaac had the degree of spiritual insight that made him worthy to be an offering.

He then turned to the two attendants and asked, "Do you see what I see?" They did not. Noting this, Abraham put them in the same category as his donkey (next verse) and said, in effect, "The donkey sees nothing and you see nothing, therefore, stay here with the donkey."

5

לתורה

פרשת וירא כב

אונים

(ד) וירא את המקום מרחק.
ראה ענן קשור בהר. שאל את יצחק ואמר. שגם הוא רואה את השכינה בהר, והנערים, ישמעאל ואליעזר, אמרו, שאינם רואים כלום (ב"ר פנ"ו). מכאן תשובה לישמעאלים, הטוענים, שמקום מקדשנו קדוש גם להם. שהרי אביהם ישמעאל הודה מפורש, שאיננו רואה שום קדושה בהר המריה.

7

Artscroll - Midrash Rabbah

INSIGHTS

A Of Donkeys and Men In the way we customarily size up people, observes R' Nosson Tzvi Finkel ("the Alter of Slabodka") in *Ohr HaTzafun*, the fact that one person is more knowledgeable in his service of God, makes him greater than his fellow. We do not, however, place that person in a different class. By the Torah's standards, though, any small difference in awareness of God not only places people in different classes, but causes them to be regarded as totally different beings, so much so that their relationship to one another is like that of a donkey to a man.

When Abraham asked his attendants whether they saw what he and Isaac did, and they replied in the negative, Abraham's reaction was, "Since you do not see and the donkey does not see, remain here with the donkey," i.e., you are like the donkey.

Now, who were these attendants? They were Ishmael and Eliezer (*Vayikra Rabbah* 26 §7, see *Rashi* here), who, as close disciples of Abraham, had attained high levels of spirituality. As a young teenager, Ishmael had willingly allowed himself to be circumcised for the sake of God (see *Midrash* above, 55 §4). As for Eliezer, prior to being informed

that he would beget a son, Abraham had considered Eliezer his spiritual heir, referring to him as *דָּמִי עֲלֵינִי*, an acronym, our sages say (*Yoma* 28b), for *דָּמִי עֲלֵינִי*, he who draws and gives to drink, i.e., the disseminator of his master's teachings to the world! Yet because they did not reach the level that Abraham and Isaac did, perceiving through *ruach hakodesh* (Divine inspiration) a cloud hovering over Mount Moriah, they and their descendants were classified — forever — as donkeys.

Regarding achievements in Torah scholarship we find this as well. The Gemara (*Shabbos* 112b) relates that when the Talmudic Amora Chizkiyah once inquired about the *taharah* (ritual purity) status of a certain item, and his student R' Yochanan was able to resolve the difficult inquiry through logical deduction, Chizkiyah exclaimed about R' Yochanan, "This one is not a mortal!" which *Rashi* explains to mean, "Rather, he is an angel." In that context the Gemara cites the teaching of R' Ze'ira: "If the earlier ones were like angels, we are like men, and if the earlier ones were like men, we are like donkeys." Although R' Ze'ira's generation was great in Torah, since the earlier generations were greater, he regarded them as totally different beings.

מדוע כנה אברהם את בנו בשם חמור?

השאלה נשאלת מדוע כנה אברהם את נעריו בבטוי חריף שכזה על שלא זכו לראות את הענן הקשור על ההר, הרי לראות גלוי שכונה זוהי דרגה גבוהה מאד, אדם שלא הגיע לדרגת נבואה אינו חייב בהכרח להיות חמור, ואין יאמר אברהם על הדולה ומשקה מתורתו לאחרים בטוי חמור? לגבי אליעזר אפשר ליישב ולומר, מאחר והיה עבד והעבדים אינם מיוחסים ותמיד רודפים אחרי תאוות הגוף לכן קרא לו אברהם חמור. אך השאלה היא לגבי ישמעאל, הרי ישמעאל היה בנו ואברהם עצמו המליץ בפני הקב"ה לבחור בישמעאל כממשיך דרכו בעולם, למרות שאמו היתה שפחה ומדוע בכל זאת קרא לו חמור?

מסבירים בעלי המוסר: כי דודע אין הקב"ה בא בטרוניה עם בריותיו. כל אדם נתבע על פי כוחות הנפש שנחנך בהם. נתאר לעצמנו אדם שזכה בסכום כסף גדול ובזכו את כספו בזלילה ובשכרות. באים עליו בטענות מדוע עשה מעשה טפשי שכזה, ומדוע לא הוציא את כספו למטרות נעלות וקיימות. גם בענינים רוחניים כך, אדם בעל כשרונות מבזבז את כשרונותיו להבל וריק נתבע יותר מאדם אחר שחסרים לו כשרונות. ישמעאל היה אדם שזכה לסייעתא דשמיא מיוחדת לאחר שנצל ממנו בצמא. התורה כותבת: "ויהי אלוקים את הנער ויגדל" (בראשית כב, כ) כלומר ישמעאל זכה לסייעתא דשמיא מרובה ועל מה בזבז סייעתא דשמיא מיוחדת זו? על מטה, שפלה, כלומר במקום להתעלות בעבודת ה', היה רובה קשת, לכן ראוי לכנותו בשם חמור. ישמעאל אמנם לא זכה לראות ענן קשור על הר אך הסבה לכך תלויה אך ורק בו כי אינו רוצה לנצל את הסיוע הרוחני למטרות נעלות, לכן כונה ישמעאל בשם גנאי חריף שנשאר קבוע בתורה, וגם אם יחליט ישמעאל להשתנות הרי הבטוי החמור נשאר נצחי בתורה.

עד עכשיו הם היו ביחד, גדלו באותו בית, הולכים ביחד בדרך, אבל הוא לא מפסיק לעלות וזה נעצר.

להלכה נפסק שעבדים הם כחמורים ושיטת ר"ת (כתובות ג ע"ב) שעבדו"ם הבא על בת ישראל אינו פוסלה משום דהוי כבהמה עם הדומה לחמור (כמבואר ביבמות סב ע"א ובנדה יז ע"א). אחר מתן תורה החילוקים במדרגה ובהשגה בין אדם לאדם נשארו וכמו שמצינו בחז"ל (שבת קיב) אמר ר' זירא אמר רבא בן זימנא: אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים ולא כחמורו של ר' חנינא בן דוסא ושל ר' פנחס בן יאיר אלא כשאר חמורים. ר' זירא הרגיש שההבדל בין דורו לדורות קודמים כהבדל בין בני אדם לחמורים.

וזה צריך להיות ההסתכלות שלנו כלפי מי שהתעלה יותר מעצמנו שאנו קטנים ממנו כרחוק מזרח ממערב, כלפי עצמנו ומדרגתנו לא צריך להתייאש, אבל צריך לדעת שכל מי שזכה ליותר לימוד מעלתו שונה לא"ע. וזה בכל דבר, הן בכמות הן באיכות, חז"ל אומרים כי ביה ה' צור עולמים בה' נוצר כל הבריאה א"כ כל לימוד זה עוד בריאה א"כ איך אפשר להשוות? בגמ' מובא (שבת קיב) שרבי חזקיהו שאל איבעיא בהלכה ור' יוחנן תלמידו פתר את האיבעיא מתוך סברא ידועה, קרא עליו ר' חזקיה בגלל סברתו זו: "לית דין בר נש" כלומר שאינו בן אדם אלא מלאך, מדוע? הוא יודע יותר סברא, א"כ מדרגתו היא לאין ערוך.

"אדם ביקר ולא יבין" באדם ישנם אוצרות והוא לא מבין זאת, אם האדם ישים לב קצת, ויסיר את הקליפה יגלה בראשו שלו, בכשרונותיו, בשכלו, אוצרות, רק התורה נמשלה לגחלת, כמובא בדרך עץ חיים, היינו שנמשל לגחלת שצריכה שיטפלו עמה ואז יכולה להעשות להלכה גדולה, גדולתו בידנו והצלחתנו טמונה בקרבנו.

(נכתב ע"י הרב ח.ש.ר.)

11 שיחות מאמר יא מדרכי פו
ד' תרצ"ו י"ח

התעלותה של הגר בראיית פני המלאך

והנה מצינו אצל הגר (לך לך ט"ז ט') "ויאמר לה מלאך ה' שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה", ובפסוק שלאחריו כתיב פעם נוספת "ויאמר לה מלאך ה' הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרב", ובפסוק אח"כ כתיב עוד פעם "ויאמר לה מלאך ה' הנך הרה וילדת בן וקראת שמו ישמעאל כי שמע ה' אל עניך", והנה יל"ע אמאי נכפל בכל פסוק פעם נוספת "ויאמר לה מלאך", היה די בכתיבת פעם אחת "ויאמר לה מלאך" ואח"כ את כל הנבואה?

וביאר הסבא מסלובודקה זצ"ל שהטעם שהיתה צריכה למלאך נפרד בכל פסוק הוא, מפני שאחר הפעם הראשונה שראתה את המלאך עלתה הגר בדרגתה הרוחנית ונעשית לאשה אחרת, ועל כן הוצרכה עכשיו למלאך אחר בדרגא יותר גבוהה, וכן בכל פעם שראתה מלאך עלתה בדרגא, והיתה צריכה למלאך בדרגא גבוהה יותר.

הרי שלא רק שקנתה איזה מעלה רוחנית בראיית פני המלאך, כי אז היה די שמלאך הראשון ימשיך את הדיבור, ולמה יגרע חלקו אחר שהוא היה הגורם להעליה שלה. אלא שהעליה שבאה עקב ראיית פני המלאך הראשון שינתה את כל מהותה ונהפכה לאשה חדשה לגמרי, ולא היה המלאך הראשון לפי ערך הכבוד הראוי לאשה כזו, הרי אנוחנו רואים מזה שבכל דרגא שהאדם עולה הרי נעשה ע"י בריה חדשה, ולא שהוא אותו האדם שהיה מקודם בתוספת מעלה, אלא שהוא אדם אחר לגמרי.

כל ידיעה או מעלה הופך את האדם לנעלה יותר

ואם נפשך לומר מה זה נוגע לנו, ומה מחייבת אותנו ידיעה זו, תשובתך בצדך שמעתי מהגאון ר' ראובן גרוזובסקי זצ"ל שמי שבכתו להיות כמו הרשב"א ונעשה רק כמו הריטב"א נחשב כאילו רצח את

הערות - וירא
ד' תרצ"ו י"ח (84)

והסבא מסלובודקה זצוק"ל (אור הצפון קמה) עורר בדברי המדרש נקודה נפלאה שההבדל אצל אברהם בין מי שראה למי שלא ראה הוא כהבדל בין אדם לחמור.

אברהם אבינו התעלה ממדרגה למדרגה משך כל ימי חייו. חז"ל אומרים (נדרים לב) "בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו במד"ר (יד) בן ארבעים או בן ארבעים ושמונה הכיר אברהם את בוראו. וברמב"ם (עכו"ם פ"א ה"ג) מילדותו התחיל אברהם משוטט בדעתו ולחשוב יום ולילה על גלגל העולם מי מסבב אותו, ע"כ. וכן הוסיף והתבונן והוסיף להתעלות עד שכן ארבעים ושמונה הכיר את בוראו בשלימות וגם אז לא הסתפק בהכרה המוחלטת, והמשיך לעלות ולהתעלות עד שבהיותו בגיל תשעים שנה אמר לו הקב"ה (בראשית יז) התהלך לפניי והיה תמים וציווה לו על המילה כדי שעל ידה יגיע לשלימות. (יער' בתוספתא נדרים פ"ב). גם חינוכו של אברהם הוא לעלות ממדרגה למדרגה וברוח זו גדלו יצחק וישמעאל ואליעזר.

אולם בדרך בלכתם אל העקידה וביום השלישי כשאברהם שואל את יצחק אתה רואה? עונה כן. ושואל את אליעזר, אתה רואה ועונה לא. אז אליעזר נעמד וכשאליעזר נעמד ויצחק ממשיך לעלות נעשה ביניהם חילוק כרחוק מזרח ממערב, יצחק בן עליה ואליעזר נעמד ובראות אברהם כך היה זה סימן עבוורו שיצחק ראוי לעקידה וכפי שאמר חז"ל (בפרקי דר"א לא) כשראה אברהם שיצחק השיב לו שרואה "הבין אברהם שנרצה הנער לעולה" וכי קודם לא ידע אלא שאברהם עדיין לא הרגיש שנרצה יצחק לעולה אבל כשראה שישמעאל ואליעזר לא רואים יצחק כן אז הבין שיצחק גבוה יותר ולא רק גבוה יותר אלא שלגבי מי שלא מתעלה זה בחינה של חמור.

הרשב"א. וביאור דבריו הוא כדאיתא במדרש רבה (שמו"ר פ' נ"ב סי' ג') כל צדיק וצדיק הוה ליה עולם בעצמו, שנאמר (קהלת יב, ה) "כי הולך האדם אל בית עולמו", עולמים אין כתיב אלא עולמו, עיי"ש ועי' בגמ' שבת (קנ"ב ע"א).

היינו שכל אדם כפי עמלו ומדרגתו אשר סיגל לעצמו בעולם הזה, כן יזכה בעולם הבא לעולם נפרד ומיוחד לפי מעלתו ומדרגתו אשר אין בה שום חלק לחברו, שבכל דרגה וכל ידיעה שקונה האדם בנפשו בעולם הזה אין זה רק גדר הוספת מעלה אלא נעשה ממש לאדם אחר לגמרי, ולכן מקבל עולם בפני עצמו המתאים למדריגתו, ולכן אדם שזכה לכשרונות ואפשרות להתעלות במדרגה גבוהה כמו הרשב"א הרי מן השמים רוצים שיהיה בגדלות הרשב"א, ואם התרשל בעבודתו וקנה לעצמו רק מדרגת הריטב"א הרי לא רק שלא הגיע לשלימותו מחמת שחסר לו איזה ידיעה בתורה אלא שקלקל את כח הגדלות שבן, שהרי הוא אדם אחר ממה שהיה עומד ומעומד להיות, והתביעה לעתיד לבוא תהיה גדולה ביותר ש"רצח את הרשב"א".

הרי נתברר שענין זה אינו נוגע רק לאנשים גדולים ולמדרגות עליונות, אלא נוגע לכל אחד ואחד מאיתנו, ולא יוכל להפטר בטענת אין לי עסק בזה, כי כל אחד ואחד יכול להתעלות עוד ועוד בתורה ויראת שמים, וזו מטרת ביאתו לעולם הזה. לכן יתחזק כל אחד בעסק התורה וידע שעל ידי כל לימוד וכל השגה בתורה שיסגל לעצמו לא רק שקונה יותר ידיעות אלא שנעשה מזה לאדם אחר לגמרי, וכל מציאותו ומהותו יותר טוב ממה

שהיה מקודם, ובכל הליכותיו הן בתורה הן בתפילה הן בכל התנהגותיו יתהפך לאדם מעולה יותר.

וכן בכל מצוה ומצוה שהאדם עושה יכול להתעלות על ידה להיות אדם אחר, וע"כ צריך האדם מאד להזהר ולדקדק בכל מצוה לעשותה בשלימות, כדי שעי"ז יתעלה למדריגה אחרת בשלימות, ואם לא יעשה המצוה בשלימות גם עלייתו לא תהיה בשלימות.

ועפ"י יסוד זה מובנים דברי רבינו הגרי"ס זצ"ל "שאף לימוד מס' ב"ק פועל למנוע התלמיד מסיפור לשון הרע או גזל, אף אם אינו לומד ענינים אלו בפירוש", ולכאורה יפלא הדבר איך באמת משפיע לימוד ב"ק על לשון הרע?

אכן, כיון שע"י לימוד התורה נתעלה האדם להיות אדם אחר, בכח התעלות וקדושה זו למנוע ממנו לעבור עבירה כלשון הרע וכדור, וע"כ אין לחפש עצות חיצוניות של יראת שמים, אלא רק ע"י עמל בתורה יום יום שעה שעה, ועליה תמידית בתורה ויראת שמים, יכולים לעלות ולשנות המדרגה והמהות להיות צדיק ולא ישאר ח"ו במצב של חמור ובהמה.

דעת פרשת וירא שרגא קסג

הנה כתוב בסוף פרשת משפטים שנדב ואביהוא ואצילי בני ישראל חזו את האלקים ויאכלו וישתו, והיה מגיע להם עונש על כך (שמות כד, יא).

ומבאר האבן עזרא בשם רבי יהודה הלוי, שהתביעה על נדב ואביהוא לא היתה על עצם האכילה והשתיה, אלא מדוע היו צריכים לאכול. שהרי משה בהיותו בשמים לא אכל ארבעים יום וארבעים לילה, והכוונה היא כפשוטו שמשה רבינו התעלה למצב שלא היה צריך לאכול, וזו היתה הטענה על נדב ואביהוא, שגם הם היו צריכים להגיע לדרגה שאינם צריכים לאכול.

במצינו למדים שתובעים את האדם על מה שהיה יכול להגיע לדרגה גבוהה ונעלה והוא לא הגיע אליה, ואף על פי שלא חטא מאומה, מגיע לו עונש על זה, כי לכל דרגה שניתן להגיע צריך וחובה להגיע. ונראה מש"כ שם (במקומו).

ובזה מבואר מה היא התביעה על אליעזר ושמעאל. שהרי אליעזר היה נאמן ביתו של אברהם אבינו, המושל בכל אשר לו ודולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, ושמעאל הרי היה בנו של אברהם. מהם נתבע, שלפי מצבם הם היו צריכים להתעלות יותר, ולצל את האפשרויות הפתוחות בפניהם, ולהגיע לדרגה שהיו רואים את הענין קשור על ההר.

ואם הם לא התעלו, כי הם לא ניצלו את האפשרויות שבפניהם, נחרץ דינם שהם עם הדומה לחמור. כמו חמור שאינו מתעניין במאומה זולת האבוס שלפניו, כך היו הם, שלא התעניינו במעלות ובהשגות גבוהות שהיו בהישג ידם.

קנו חכמת וירא המצפון

ובעובדא זו גופא בלכתם יחד אל הו המוריה, בא השטן לקראתם ועשה בדרכם נהר שבו נכנסו במים עד צוארם, עד שהתפלל א"א הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש, הלא גם ישמעאל ואליעזר נכנסו בנהר עד צוארם, ולא נסוגו אחור ולא אמרו מה לנו ולצרה הזאת.

והנה אחר כל זה! משלא הגיעו לידי מדרגה לראות את הענין הקשור על ההר, שמוה ניתן להבין את קדושת המקום, למרות כל גדולתם קרא עליהם א"א עם הדומה לחמור, וראי שהיה א"א זהיר בהונאת דברים ולא נתכוין לקנטרם, אלא היו הדברים בגדר תוכחה ולימוד להודיע להם את מגרעותיהם, וכפי שאנו רואים אף הם קבלו הדבר בשתיקה ולא מצאו עצמם נעלבים, כיון שגם הם היו מעוניינים לדעת את החסר להם במדת השלמות, ובאיזה מדה עדיין הבהמיות שולטת בהם.

ומכאן לימוד לדורות שכל עוד אין אדם מבחין באור השופע בקירבת האלקים, כל עוד כן הוא עדיין נפשו לא מטוהרה והשלמות ממנו והלאה עודנה, והתעוררות מכאן בשבילנו לימי הרחמים והסליחות, חודש אלול והימים הקדושים שמראש השנה ועד יוה"כ ימי הדין והמשפט, שבאותם הימים מציאות וקרב אלוקים שרויה בתוכנו, ועליהם קורא הנביא דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב, ואם באותם הימים אין אנו חלים ואין אנו מרגישים את האור הגדול, ושפע הקודש הבוקע אלינו איזהו השם שנקרא לעצמנו?

(דבריהם חכרונם)

דעת וירא תורה קלט

לשנה אחרת וכו' וכו' עיי"ש. מאין ידעו אלו הרוחות מכל אשר יארע בזו השנה, הלא רוח הקודש לא היה זה, אלא רק שמיעה מאחורי הפרגוד, כי אונים להם וכשקול יוצא בעולם כי אז באונים שומעים.

והנה מזה כי "לשמע" ו"לראות", הגם דברים פשוטים מאוד, אם רק אין דבר חוצץ לעינים ולאזניים, ומי שאינו רואה ואינו שומע הרי כי משהו מבדיל בעדו, ומה הוא זה? הלא הוא החומר, הוא הגוף, כי על כן פשוט ודאי כי נקרא "דומה לחמור".

מה נהדר המראה, נפלאים היו חיים כאלה, אילו היינו "רואים" ו"שומעים" את כל מצעדי העולם, באיזה אמונה חיה היינו חיים כשהיינו שומעים כל גזירה וגזירה מן השמים, ואיך שדבר ה' מתקיים בכל פעם, ושבועדי דבר ה' לא נעשה כלום, הלא כמו עינים היינו רואים את האין עוד מלבדו, אימה ופחד תאחזנו לקבל עולם כזה, ואוי לנו למצבנו אנה, אלא — "וצדיק באמונתו יחיה"!

4. Abraham looked up and perceived the place... the place for the sacrifice on Mount Moriah.

From afar. By the will of God he was granted the ability to see clearly from afar, as we find (by Moses), וַיִּרְאֵהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ, HASHEM showed him all the land (Deut. 34:1). He therefore understood that that particular place was to be the place of sacrifice.

Stay here by yourselves... so that they should not prevent him or interfere with him in bringing this sacrifice.

The Call of the Tongue - R. Monk

22

And perceived the place from afar. The "place" is a reference to the place mentioned regarding Jacob: He took from the stones of the place (28:11) — the same place where the Akeidah occurred. Fully aware of the Divine promise regarding the posterity of Isaac that would bear his name (21:12), Abraham foresaw that this promise would be fulfilled with the third generation. Although incapable of comprehending the sequence of events unfolding just as he was about to sacrifice Isaac, Abraham nevertheless believed the Divine words and "lifted up his eyes (to the third generation) and saw Jacob from afar" (Zohar).

23

שלוש נתיבות קבר וירא

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה. הרה"ק המגיד מקו'ניץ ז"ל בספרו עבודת ישראל מביא את לשון התרגום ירושלמי על פסוק זה, וצלי אברהם ואמר את הוא ה' דחמי ולא מתחמי. ומבאר דכאשר מעמידים אדם בנסיון נוטלים ממנו את כל מדרגותיו, כי אם יאחז במדרגותיו בשעת הנסיון, אין זה נחשב לנסיון בכלל, כי כאשר אדם יודע שהוא עומד לפני מלך גדול ונורא הרואה את כל מעשיו הרי אין כל רבותא בזה שעומד בנסיון. אלא שבשעת נסיון נישלח הבהירות והארת המוחין ואינו מרגיש כלום, וכך היה כאשר האלקים נסה את אברהם בדבר העקדה, שנסתלקו מאברהם אבינו מדרגותיו הגבוהות וניטלה ממנו דרגתו בדבקות בה'. ובוז מפרש הפסוק ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק, מקום מרמו להקב"ה מקומו של עולם, וירא את המקום מרחוק, שלאחר כל ההכנות שעשה בשלושת הימים עדיין היה נראה לו שהקב"ה סר ממנו והוא מרחוק. ותלה אברהם את הסיבה לכך בנעריו שהיו עמו, ע"ד איתא בחז"ל (תנחומא ויצא וברש"י) שכל זמן שהיה לוי עם אברהם לא היתה יכולה להיות התגלות השכינה אל אברהם, לכן אמר לנעריו שבו לכם פה עם החמור, כי היה סבור שע"כ ישובו אליו הגילויים בדבקות בה'. וכך נמשך הדבר עד שנשלם הנסיון כאשר אמר לו הקב"ה אל תשלך ירך אל הנער, או שבו אליו המדרגות וההארות של דבקות בה'. והוה פ' ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, את הוא חמי ולא מתחמי, כי עתה נוכח לראות שהקב"ה רואה את האדם תמיד, ואף בשעת ההסתר הקשה ביותר, דלא מתחמי, הרי באמת את הוא דחמי, אין הקב"ה מסיר השגחתו מאתו, שלפניך נגלו כל תעלומות, אלא שהאדם אינו רואה

זאת. ובזאת נוכח אברהם בנסיון העקדה, שבזמן שהיה נראה לו שהוא רחוק מהש"ת באמת היה או הגילוי הנשגב ביותר.

עז שיחות וירא קובץ R. WadFigel (8) 18

איתא במדרש מה ראה, ראה ענן קשור בהר, אמר דומה שאותו מקום שאמר לי הקב"ה להקריב את בני שם. אמר ליצחק בני רואה את מה שאני רואה, א"ל הין. אמר לשני נערי רואים אתם מה שאני רואה אמרו לו לאו, אמר הואיל וחמור אינו רואה ואתם אין אתם רואים שבו לכם פה עם החמור (כ"ר נ"ו, ב). המשגיח העיר וכי משום שלא ראו הענן קשור על ההר שהוא דבר רוחני, סימן שהנערים הם עם הדומה לחמור, הרי שלא היה במדרגה עליונה אבל גם במדרגת בהמה לא היו, וכי אין דרך ממוצע ביניהם, איך אמר שבו לכם פה עם החמור להורות שמדרגתם שווה לחמור.

ביאר המשגיח, שמואל הנביא נקרא "הרואה". איתא, כשאבר שאל האתונות א"ל משרתו נלך אל שמואל הרואה, כתיב "לפנים בישראל כה אמר האיש בלכתו לדרוש אלהים לכו ונלכה עד הראה כי לנביא היום יקרא לפנים הראה" (שמואל א' ט: ט). צריכים להבין שזה לא היה בכח נבואה או רוח הקודש שהיא מדרגה עליונה, רק היה לו כח הראיה פ' היה יכול לראות כל המתרחש בעולם, כעין הא דאיתא מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ראש השנה בשני בצורת והקניטתו אשתו והלך ולן בבית הקברות ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו אמרה חדא לחברתה חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה חברתה איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים אלא לכי את ומה שאת שומעת אמרי לי הלכה היא ושתה ובאה ואמרה לה חברתה חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד אמרה לה שמעתי שכל הזרוע ברביעה ראשונה ביד מלקה אותו הלך הוא וזרע ברביעה שניה של כל העולם כולו לקה שלו לא לקה לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותן שתי רוחות שמספרות זו עם זו (ברכות י"ח ע"ב).

הני שתי רוחות לא היו גדולי עולם ולא בעלי מדרגה ומכ"מ שמעו מה שאומרים אחורי הפרגוד מפני שהמופשט מעולם הגשמי מרגיש כל הנעשה, כל המציאות הם

תולדות חומר הגס, אדה"ר קודם החטא היה רואה מסוף העולם עד סופו, דבר זה לא היה בגדר נבואה רק כן היא המציאות אדם המופשט מהחומר אין לו הגבלות, רק לאחר החטא שהתגבר עליו החומר נצמצמה ראייתו שחומר הגס חוצץ ותו לא היה יכול לראות מסוף העולם עד סופו. כמו כן הני שתי רוחות כאשר פקע מהן חומר הגס שמעו מה שמדברים אחורי הפרגוד מפני שלא היה שום דבר חוצץ.

מדרגת האדם נבחנת ע"י דבר זה אי יכול לראות דברים הנעלמים אם לא, ובדבר זה בחן אברהם את נעריו כששאל אותם אם רואים הענן קשור על ההר, אם ראו את הענן סימן שזיכרו את עצמם ותו אין הגוף חוצץ ויכולים לראות את הכל, אבל אי לא ראו הענן סימן שעדיין לא זיכרו עצמם ועומדים תחת שליטת הגוף החוצץ בפניהם ולא ראו את הענן, הם במדרגה של עם הדומה לחמור, שהחומר שולט עליהם.

(קובץ שיחות ח"ו אמור)

20

תכח אהל פרשת וירא משה

ומסבירים שלא מדובר פה בהתגלות אלוהית, ברוח-הקודש, אלא ענן קשור על ההר כפשוטו. ענן רגיל שמממין עצמו כדרכו, והצורה של הענן היתה נראית כאילו שהיא קשורה בזה. אך זה היה מראה טבעי.

אברהם ויצחק - העוקד ונעקד, הבינו שאם יש פה ענן עם צורה ומראה לא שגרתי, יש פה משהו שונה ממנהגו של עולם, זה יכול להיות, אך שונה ומשונה, ולכן זה נועד להראות משהו אלוהי. כאן זה המקום שהקב"ה בחר, אבל אלו האחרים לא הבחינו, לא ראו ולא התבוננו. גם כשראו דברים שונים ומשונים, זה לא אמר להם כלום, לכן "אתם והחמור שווים, שבו לכם פה עם החמור" ¹³².

25 אהל יראה

ביאור הדברים הוא, דאחר שהרגיש אברהם אבינו שירד מכל מדרגותיו, בבחינת "וירא את המקום מרחוק", הסיק שהליכתו יחד עם נערי - ישמעאל ואליעזר - היא שגרמה לו ליפול מדרגתו הגבוהה לדרגת אדם פשוט, ועל כן אמר להם: "שבו לכם פה עם החמור" - עם הדומה לחמור, להודיעם מפני מה עוזבם והולך יחידי עם יצחק, משום שרק הליכתו איתם, שדרגתם דרגו

• ומעין זה איתא בתורת אבות עה"פ והאלקים נסה את אברהם, אלקים הוא מדת הדין, והוא בחי' צמצום, שבעת הנסיון נסתלקו ממנו כל המדרגות וניטל קמנו הדעת. ובמצב הזה של בחי' אלקים, בהסתלקות הדעת וקטנות המוחין, ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני, בכל מצב שהוא הנני כמו שהייתי "איך בין דער ועלבער", בעת חשכות כבעת גדלות המוחין, וכמו שאני בגילויים הנשגבים ביותר כך אני בחשכות הגדולה ביותר, הנני באותה אמונה פשוטה ובאותה בחי' העבדות, ומוכן למסור נפשי לעשות כרצון ה' גם בשיא החושך כמו בשיא האור. וכן איתא במאור עינים מהרה"ק רבי נחום מצ'רנובל (פר' וארא) שענין נסיון הוא הסתלקות הדעת וחשכות.

ובזה י"ל מד"כ אחר הנסיון ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, וכדברי התרגום, את הוא ה' דחמי ולא מתחמי, דאף בעת חשכות וקטנות המוחין הקב"ה עמו. שכאשר חזר למדרגותיו לאחר הנסיון ראה שגם בשעת הנסיון כשהיה בשיא החושך היה הקב"ה עמו אלא שהוא בהסתר ואינו מתראה אליו, דאיתא הוא דחמי ולא מתחמי. וכמאמר הבעש"ט הק' זי"ע עה"פ (דברים לא) ואנכי הסתר אסתיר, שהקב"ה מסתתר בתוך ההסתר, שגם בתוך ההסתר הקב"ה נמצא. וכמו שאמר עוד עה"פ ובקשתם משם את ה' אלקיך, משם דייקא, כי השי"ת נמצא בתוך ההסתר, בבחי' חמי ולא מתחמי. וזו הנצחיות שנשארה לדורי דורות, מהנסיון הנורא ומהמסירות נפש שלמעלה מכל השגה ומההארה הגדולה שנתגלתה שם, נשאר לדורות שה' יראה, את הוא

דחמי ולא מתחמי, שגם בשעת נסיון שהקב"ה לא מתחמי כלל וכל הדעת והדבקות מסתלקים מן האדם, הרי אני ה' לא שנית, ותמיד הוא חמי ומשגיח על יהודי מקרוב, וכעין זה איתא בדברי שמואל (עניני פורים) עה"פ אלי א"ל למה עזבתני, איך יתכן שעזבתני, הלא אם ח"ו עזבתני לא היה נשאר ממני שריד ופליט והייתי לאין ואפס המוחלט, אלא פי' אלי א"ל למה עזבתני, למה נדמה לי שעזבתני, שנדמה לו כאילו הסיר הקב"ה השגחתו הפרטית ממנו, שרחוק מישועתי דברי שאגתי ואלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי, וכתוצאה מכך נדמה לו שעזבתני.

וזה כל ענין הגלות, מה שנדמה שעזבתני, וזה גלות הכלל וזה גלות הפרט, וכל ענין הנסיונות, נסיונות הכלל ונסיונות הפרט. וכדאיתא באריכות בזה"ק ריש פר' שמות, שכאשר ירדו ישראל לגלות בבל היה צערם קשה מנשוא, כמ"ד על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו וכו', וכד עאלו בגלותא דבבל חשיבו דהא לית להו קיומא לעלמין, דהא קוב"ה שביק לון ולא ישגח בהון, היינו שסברו שהקב"ה גירשם לגמרי והשליכם מעל פניו, וזמה נהיו שבורים מאד, כי יהודי וכלל ישראל יכולים לסבול כל מיני היסורים, אבל להיות מושלכים מלפני הקב"ה לא יוכלו לשאת. בההיא שעתא קרא קוב"ה לכל פמליא דיליה וכו' וכל חילא דשמיא, ואמר לון מה אתון עבדין הכא, ומה בני רחימיא בגלותא דבבל ואתון הכא, קומו חותו כולכון לבבל ואנא עםכון, הה"ד כה אמר ה' למענכם שולחתי בבלה. כד נחתו לבבל

אתפתחו שמיא ושראת רוח נבואה קדישא על יחזקאל וחמא כל מה דחמא, ואמר לון לישראל הא מאריכון הכא, הקב"ה נמצא עמכם, כיון דשמעו ישראל כך חזו, ולא חישו על גלותהון כלל, דהא ידעו דקוב"ה לא שביק לון, ששמחו ישראל שמחה גדולה, שכאשר הקב"ה נמצא עמם או כל היסורים אינם כלום. ותנינן, בכל אתר דישראל גלו תמן שכינתא גלתה עמהון. ובדברי הוזה"ק האלו נאמרה המדרגה המיוחדת שלעולם אין הקב"ה מסיר את השגחתו הפרטית ואת קרבתו מיהודי, וכל הריחוק הוא רק בלבושים אבל בפנימיות העיניים אין שום שינוי.

31 Seeing From a Distance

In the *haftarah* of the second day of Rosh Hashanah we again encounter the word מרחוק, from a distance, as we read (Yirmiyah 31:2): *מרחוק ה' נראה לי ואהבת*, [Israel interjects,] "From the distant past Hashem appeared to me." [God continues:] *And I have loved you with an eternal love, therefore I have extended kindness to you.* Why the emphasis on "from a distance," and what is the significance of this term?

"Distance" would seem to connote a lack of clarity, for when we see something that is near us, we see it clearly, whereas when we see something from a distance it is blurry and unclear. The closer Avraham got to the site of the Akeidah, the more unfathomable and

distant Hashem's command appeared to be and the more difficult the challenge seemed, due to his inability to comprehend it.

The term מרחוק, from a distance, also appears in regard to Moshe's being placed in a box at the riverbank, as the verse states (Shemos 2:4): *ותחבץ אחתו מרחוק לדעה מה יעשה לו*. His sister stationed herself at a distance to know what would be done with him. Why does the Torah have to mention that his sister stationed herself "at a distance"?

The Gemara (Sotah 12b) teaches that before Moshe was born, Miriam prophesied, "My mother is destined to give birth to a son who will save the Jewish people." When Moshe was born, the house was filled with light, and her father, Amram, kissed her on the head, saying, "My daughter, your prophecy has been fulfilled." But when Moshe was cast into the river, Amram tapped her on the head and said, "My daughter, where is your prophecy now?" Miriam therefore stationed herself at a distance, says the Gemara, to know what would happen with her prophecy.

Moshe's being placed in the river resulted in Miriam's prophecy seeming distant, for how could he save the Jewish people if he would meet his end in the river? That lack of clarity as to the way Hashem runs the world — referred to in the Torah as "distance" — is also what Avraham experienced at the Akeidah, and what Yirmiyah describes in the *haftarah*.

32 When we find ourselves in a similar situation of feeling distant because we do not understand Hashem's ways, we can console ourselves with the knowledge that despite the perceived distance, Hashem is with us. That is the theme of the *haftarah*, which continues with words of consolation: *עוד אבנו ונבנית בתולת*, וישראל עוד תערי תפיק ויצאת במחול משהקים *I shall yet rebuild you and you shall be rebuilt, O Maiden of Israel; you will yet adorn yourself with drums and go forth in the dance of merrymakers, and so on.* The message is that even if Hashem's conduct seems "distant" and inscrutable, we nevertheless have to believe that He is with us, as close as He can possibly be, and that He has not abandoned us for a moment and will never abandon us, ever.

30 וזה מה שאנו מבקשים ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך, כי כל היסורים של יהודי הם מההסתר, שאיננו מרגיש את השי"ת ומרגיש עצמו רחוק מאתו ית', ועל זאת בקשתנו ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו וכו', דכאשר מאיר ליהודי אור פניו ומרגיש כי ה' אבינו, שוב אינו חסר כלום, וכל העקוב למישור. וכמאמר מרן הר"ן מלכוניץ זי"ע עה"פ והארץ היתה תהו ובהו וחשך וגו' ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור, כאשר יהודי מבקש מהקב"ה בעת חשכות ואומר לפניו: אלקים יהי אור, רבש"ע האר אפלטני, מתקיים ויהי אור שהקב"ה מאיר לו. וזהו ויקרא שם המקום ההוא ה' יראה, את הוא דחמי ולא מתחמי, הזכר שנשאר לעד מהעקדה, שגם בעת שלא מתחמי, בתוך כל ההסתרים, הקב"ה נמצא וחמי, ומתקיים ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור.

Hashem Is with Us Everywhere

THE ULTIMATE LEVEL of success in passing a spiritual test involves revealing the truth that the evil and the temptation to succumb to it — also come from Hakadosh Baruch Hu. When a person faces a spiritual challenge, when he feels drawn to forbidden things and impure thoughts — he feels like he's enveloped in darkness and sliding down a steep incline, and Hashem feels very distant. Yes, he knows that it is Hakadosh

Baruch Hu Who helps him overcome temptations and withstand tests — but he feels as if he is deep inside a pit and Hashem is stretching out a Hand from far to rescue him from the depths.

➤ The situation is altogether different when a Jew knows that even when he is beset by temptation and confusion, and darkness seems to be closing in on him from all sides, there really is no darkness or concealment at all. Hakadosh Baruch Hu is right there, hiding within the alluring temptations and the sweeping *nisyonos*, the falsehood and the evil. The *yetzer hara* himself is Hashem's agent and he wants us to defeat him and serve our Creator faithfully. Once we understand this, we never feel distant and rejected, since we know that Hashem directs everything that happens in the world and it is He alone Who presents us with these tests.

34 It was clear to Yaakov Avinu that Hakadosh Baruch Hu was with him all the time. Hashem was close to him and sent him all these difficulties only out of love and closeness. The trials and the suffering were all part of the kindnesses that Hashem did for him. Only by going through these ordeals did he merit to establish the twelve holy tribes and build Am Yisrael. Hashem is with us in all the challenges and tribulations that we experience. He alone arranges every *nisayon*, and they are all for our benefit.

The Torah also tells us further along, in *parashas Vayigash*, about how Yaakov Avinu went down to Mitzrayim, to his son Yosef. This was the beginning of the bitter Egyptian exile. As he was on his way there, Hakadosh Baruch Hu revealed Himself to Yaakov and gave him words of encouragement (*Vayigash* 46:3-4): "Have no fear of descending to Mitzrayim, for I shall establish you as a great nation there. I shall descend with you to Mitzrayim and I shall also surely bring you up..." Hashem was giving Yaakov *chizuk*, revealing to him the secret of what would grant Am Yisrael the strength to withstand all the trials of exile. In the most difficult times, we should

know and remember that Hashem is right there with us: "I shall descend with you... and I shall also surely bring you up." Hashem is telling us — I am going down with you. I am coming along with you. It is I Who orchestrates the times of grueling descent, too, all for the purpose of leading you to your rectification and to elevate you to a higher level.

35 A major part of the difficulty we experience when facing challenges and suffering is the fright that overcomes us, the feelings of helplessness and dread as we contemplate the uncertain future. When a person finds himself in a difficult situation, it seems to him that the reason he is in such straits is because Hashem has *chalilah* abandoned him. As such, he cannot help but worry about the future. He feels lost and forsaken.

But that is not the truth. Hashem tells Yaakov: "Have no fear!" Why? Because "I shall descend with you." I am there with you in all of your declines; I do not leave you for a moment. Even during the most grueling *nisyonos* and falls, you are not alone, because I am the One Who is directing it all. Hashem prepared us for all of the *tzaros* and exiles that were yet to befall us, so that we would be able to withstand them. Even during the bitterest tribulations — we are never lost and alone, never estranged and distant. We are in Hakadosh Baruch Hu's compassionate Hands. Hashem controls every situation and waits for us to withstand His tests and draw close to Him.

36

(ibid 139:12): "Even darkness will not obscure [anything] from You; and night will shine like the day; darkness and light are the same." To Hakadosh Baruch Hu, there is no difference between darkness and light. The concept of darkness does not exist for Him at all. There are times when it appears to us that we are shrouded in darkness, and we remind ourselves that Hakadosh Baruch Hu is with us even then: "If I make my bed in the grave, there You are." But the truth is much deeper than that. For Hakadosh Baruch Hu, it is not dark at all; everything is illuminated: "Darkness and light are the same." Hakadosh Baruch Hu alone "forms light and creates darkness"; there is no force other than Him. Hashem creates and controls the situations of light and also those of concealment and darkness — and both of them are only for the best.

➤ Hashem leads us to situations that appear to us to be dark. He gives us a *nisayon* for the purpose of having us overcome it. The truth is that everything is from Hashem, and every situation contains only good. When we understand this truth, we will never feel distant, never feel cast into a dark pit. Whatever situation we find ourselves in, we know that Hashem Himself has brought us there in order for us to prevail and achieve ever greater *emunah* and closeness to Hashem.

37

290 🕯️ ILLUMINATING OUR DAY

R. Zucker

THE HIDDEN LIGHT

When the words היתה תהו ובהו וחסך — *was astonishingly empty, with darkness* imply that darkness was the first thing to exist, it implies the higher reality because, in truth, there is no darkness. ➤ Hashem is infinite light, so there can be only light. There are, however, two types of light: revealed and hidden. To find the hidden light, one must first search for it, and it can only be found in the darkness. The darkness is like a protective shell holding in the light, and the greater the darkness, the greater the light that can be found within.

39

4A

C

43

שמואל שמעלקא וצלה"ה אבד"ק
ניקלשבורג, שהקשה מה היה הנסיון של
העקידה, כיון שהקב"ה בעצמו אמר
לאברהם שישחט את יצחק, ואם חי"ו
ישמע לו הרי הקב"ה לסלק את
הנשמה כרגע, כי הוא מחיה את כל
הברואים בשפעו וחיותו יתברך שמו. אך
הענין, דבשעת נסיון כשמוסה הקב"ה את
האדם, בזה הרגע כביכול מסתיר קדושתו,
וממעט השגת האדם אשר היה לו מקודם,
ומסתלק בחירות האדם, והרי הוא בא לידי
נסיון.

ועתה בא וראה איך שכל האמור נכלל בדברי
החידושי הר"ם, כפי שנדפס בשמו
בספר חידושי הר"ם (ד"ה והאלקים נסה)
"מכתבי החסידים", והנה הדברים בלשונם:

"והאלקים נסה את אברהם וגו', וירא את
המקום מרחוק וגו'. בשעת הנסיון נהפך
האדם לאיש אחר, מסתלק ממנו בהירותו,
מסירותו ודביקותו. ברגע של נסיון אינו
אדם יכול לעזור לעצמו, אלא לפני הנסיון
צריך האדם לתקוע בלבו אמונה פשוטה
כיתר אשר לא תמוט, למען יהיה ביכולתו
אף בחשכות ובעת סילוק הבהירות

להשתלט על יצרו ולכבוש, ועל זה נאמר
בזוהר הקדוש וירא את המקום מרחוק".

המלך מלמד אותנו שהיסורים הם טובים לאדם גם אם הם נראים לכאורה רעים
ומרים, אם כן גם אם כל חייו יהיו צער ומכאובים והצרות ירדפו אותו ללא הרף כל
חייו בכל זאת ישב ויעסוק בתורה ובחסד ולא ישבר, חלילה, כי מאמין הוא בקב"ה
שכל האבא עליו הנו רק לטובתו. הדבר דומה למנתח בבית חולים החותך בבשר האדם
וקטע חלקים מגופו במטרה להבריאו. אדם המבין זאת משלם למנתח ביד רחבה על
מאמציו להציל את חייו ואינו מתרעם גם כאשר רואה שנקטעו לו אברים. מאידך
אדם שאינו מבין מתרעם על מעשה הרופא ואף מאשים אותו באכזריות על מעשיו.

* לאור הדברים הללו מגיעים למסקנה שגם אם האדם נמצא בצרה צריך לדעת כי
הוא נמצא בטובה אלא שהיא מוסתרת, תופעה זו רואים גם בטבע ככל שהענן שחור
וחשך יותר, רוחי מים ומרוה את האדמה יותר מאשר ענן בהיר. "כידוע נקרא הענן
הסמך בשם עב הענן, הכתוב אומר: "המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר" (תהלים
קמ"ו, י). גם אצל האדם כך הם הדברים ככל שהצרה גדולה יותר והקב"ה מסתתר
מהאדם כך נטהר האדם יותר ועונותיו נמחקים כדברי חז"ל יסורים ממרקים (עין
ברכות ה). לפי זה מובן הפסוק האומר: "ח' אמר לשכון בערפל" (מלכים א. ח, יב) הכוונה
היא שבתוך הערפל, שהוא עב הענן, (רש"י שמות יט, ט) שם נמצא ח' שהוא מדת
הרחמים (ולא אלקים המרמו על מדת הרין). כי ככל שהצרה גדולה יותר שכרו של
האדם הסובל גדול יותר ועונותיו מתכפרים.

גם אברהם שהלך לבצע מעשה קשה מבחינה טבעית ומבחינה רוחנית, משום
שהמעשה הזה סותר כל השקפת עולמו, כפי שהסברנו, אינו מבין מדוע נצטוו
לעשות מעשה כה אכזרי. אברהם אינו מבין מדוע מצוה הקב"ה להעלות לעולה את
ממשך משפחתו, לפני שנשא אשה והקים משפחה וכו'. במלים אחרות אברהם רואה
ענן על ההר (מקום ההקרבה) אבל בתוך הענן היה שם הקב"ה (מדת הרחמים), כי
על ידי מעשה העקדה זכה אברהם וכל הדורות הבאים עד לביאת משיח, להטבות
מרובות והובטח לאברהם שבניו ישרו קיימים על אף התמורות שיחולו בעולם ועל
אף הרדיפות והנגישות מצד כל הגורמים. הלך לדורות הבאים הוא, אפילו שאתה
רואה ענן כבד ללא שביב של אור באופק, אל לך להתיאש אך דע לך שהקב"ה (מדת
הרחמים) נמצא בתוך הענן, בבחינת עמו אנכי בצרה, לפיכך עליך להתחזק מאד,

ולהמשיך בלמוד התורה ובקיום המצוות ללא רתיעה ואז תראה כיצד הענן מתחיל
להתמוגג ומדת הרחמים מתגלית בכל עצמיה ודורה. אברהם שידע זאת, החל
מתקדם יחד עם יצחק לעבר אותו הר שעליו שכן הענן כדי לקיים את מצות ה'.

ויש לבאר דבריו הקדושים ביתר שאת, על פי
מה שכתב ב"אהבת שלום" להרה"ק רבי
מנחם מענדל מקאסיב זי"ע (הוספה לפרשת
ויצא), לבאר דברי רש"י על הפסוק (בראשית כח
י'): "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, מגיד
שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן
שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה,
יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה".
וביאר הכוונה בזה, כי אפילו אחרי שיוצא
הצדיק מהמקום ופנה הודה פנה זיוה פנה
הדרה, מכל מקום עדיין נשאר רשימו מהצדיק,
באותו מקום לעולם ועד, וזהו שפירש רש"י:
"שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם",
לומר שעושה רושם, במקום הזה לעולם
עכ"ה ק."

והנה כמו כן בעבודת ה', כאשר איש ישראל
זוכה להשגה ומדריגה גדולה בתורה
ובעבודה, אף שאחר כך מסתלקת ממנו השגת
גדולה זו מכל מקום עדיין נשאר רשימו
מאותה השגה, ולפי גודל ההשגה והמדריגה
כך היא גודל הרשימו שנשאר אחרי שנסתלקה
ההשגה ממנו. וזהו שביאר הרבי ר' שמעלקא
זי"ע, כי הן אמת שבעת הנסיון מסלקים מן
האדם את השגותיו ומדריגותיו, מכל מקום
עיקר העבודה של איש ישראל הוא, כי בעת
שיש לו מוחין דגדלות לעבוד את ה' יעבוד
את ה' במדריגה כל כך גדולה, עד שאפילו
אחרי שסתלקו ממנו המדריגות וההשגות
בעת הנסיון, עדיין ישאר אצלו רשימה כל כך
גדולה מהתורה והעבודה, עד שיוכל להתגבר
על כל הנסיונות רק בכח הרשימו שנשאר
אצלו אחרי סילוק כל ההשגות והמדריגות.

[ה]

"להזהיר גדולים על הקטנים"

ענין זה מתאים היטב עם דבריו הקדושים של
ה"נועם אלימלך" (ריש פרשת אמור)
לפרש דברי רש"י על הפסוק (שם): "ויאמר ה'
אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת
אליהם לנפש לא יטמא בעמיו". ופירש רש"י:
"אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים".
ומפרש הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע בדרך
לעבודת ה', כי בימי הגדלות כשיש לאדם
מוחין דגדלות, צריך להתכונן על ימי
הקטנות כשיש לו רק מוחין דקטנות".
ובלשון קדשו:

והנה אף שאין לנו השגה בדבריו הקדושים,
בכל זאת תורה היא וללמוד אנו
צריכים, איך באמת אפשר להתכונן בימים של
מוחין דגדלות, לקראת העבודה בזמן של
מוחין דקטנות. אך לפי ביאורו של הרבי ר'
שמעלקא זי"ע, נוכל להבין מעט מזעיר גם
דברי ה"נועם אלימלך", שכוונתו לומר כי
בזמן הגדלות כשיש לאדם מוחין דגדלות
לעבוד את ה' כראוי, ישתדל ויתאמץ כל כך
לעסוק בתורה ובעבודה ה' בכל כוחו בכמות
וצבאיכות, עד שאפילו אחרי שסתלקו המוחין
דגדלות ממנו בעת הנסיון, עדיין ישאר אצלו
רושם כל כך גדול מהמוחין דגדלות, עד
שבכח הרשימו לבד יוכל לעמוד בכל
הנסיונות גם בזמן הקטנות,